

SIPPOLAN TAPANI JA TAPOLA-SUKU

Esitelmä Tapola-Metse-suvun sukukokouksessa 2/8 1998

SEPPO SIPPU

Esitelmä perustuu pääosin Seppo Sipun artikkeliin ”Sippolan Tapani ja Tapola-suku”, joka ilmestyi Suomen Sukututkimusseuran *Genos*-aikakauskirjan numerossa 57:3 (1986), ss. 127–137.

Pesäero Sippolan Sipun ratsutilalta 1634

Vehkalahden syyskäräjissä 18/10 1634 tuomittiin edesmenneen *Eerik Markunpoika Sipun* jälkeensä jättämä leski *Pirkko Laurintytär* lankonsa *Mikko Sipun* kanssa jäämään taloon, jota he yhdessä *Tapani Matinpojan* (Stephan Matzson) ja *Pärty Tapaninpojan* (Bertill Stephanson) kanssa olivat vanhempainsa jälkeen yhdessä asuneet.

Mainittu Eerik Sippu oli pitkän ajan ja aina sairastumiseensa asti puolustanut taloa ratsupalveluksella ja niin kauan kuin eli pitänyt siitä parhainta huolta, kuten myös oli noin viisi vuotta sitten lähettänyt mainitun Mikon pojan sotaretkelle Saksanmaalle. Samaisella Mikolla on mainitun Eerik Sipun alaikäiset lapset ja leski huollettavina. Sitä vastoin Tapani Matinpojan veli *Matti Matinpoika* (Matz Matzson) nimeltään kuuluu menettäneen henkensä ensimmäisellä matkallaan Tverin luona.

Mainittu leski ja Mikko velvoitetaan lunastamaan muut ulos samaisesta talosta uskottujen miesten arvion mukaan.

Autiotilan viljelykseen otto 1636

Sippolan kylässä oli vuodesta 1630 lähtien ollut autiona eli verokyvyttömänä talo, josta viimeksi oli maksanut veroa muuan *Markku Antinpoika*. Perintötalo muuttui kruununtaloksi kolmen vuoden verorästeistä. Kruununtalo oli kruunun täydellistä omaisuutta ja sen asukasoikeuksista päättivät kruunun viranomaiset, so. kihlakunnan kruununvouti ja läänin maaherra.

Tapani Matinpoika sai maaherralta 23/3 1636 sijoituskirjan, joka oikeutti hänet ottamaan viljelykseen Markku Antinpojan aution. Sijoituskirjassa myönnettiin Tapanille kolme verovapaata vuotta talon kunnostamista varten: ”*Herr Åkes bref daterat 23 Martij 1636 lyder på – 3 Åhrs frijheet*”. Kolmen vuoden vapauden

jälkeen Tapani Matinpojan talo tuli verolle (till skatt) 1639. Kymmenysviljoja hän maksoi v:sta 1640 alkaen.

V. 1639 Tapani maksoi karjaveroa 2 tammasta, 1 mullikasta, 6 lehmästä, 1 hiehosta, 8 lampaasta, 4 nuoresta lampaasta ja 1 siasta sekä kylvöveroa 3 tynnyrin kylvöstä. V:n 1626 maantarkastuksessa Markku Antinpojan talon peltoalaksi oli arvioitu 11 tynnyrialaa 16 kapanalaa, josta hyvää maata 8 ta 12 ka, hiekkamaata 1 ta 28 ka ja autiopeltoa 1 ta 8 ka. Vuotuinen heinäsato niityiltä oli ollut 13 parmasta.

Rälssin alle 1649

Vuonna 1649 Kristiina-kuningatar lahjoitti maaherra *Lorentz Creutzille*, Pernajan Sarvilahden herralle, rälssiksi useita taloja Vehkalahden pitäjältä. Lahjoitukseen eli donaatioon kuului Sippolan kylästä viisi taloa, mukaan lukien Tapani Matinpojan talo.

Lahjoituksen myötä kruunun omistamat oikeudet taloihin siirtyivät lahjoituksen saajalle eli donataarille. Näistä oikeuksista tärkein oli veronkanto-oikeus: lahjoitustalojen maavero maksettiin tästä lähin Creutzille. Donataari nautti lahjoitusmaataan rälssinä (frälse) eli verovapaasti kruunulle suoritettavaa virkapalvelusta vastaan.

Perintötalon tapauksessa lahjoitus sisälsi ainoastaan kruunun maakirjan mukaisen vuotuisen veron; talonpoika omisti edelleen taloonsa sukuoikeuden (bördesrätt) eli perinnöllisen käyttöoikeuden (omistusoikeuden). Kruunun talon tapauksessa myös talon omistusoikeus siirtyi kruunulta donataarille, jolla silloin oli oikeus määrätä talon hallinnasta ja asukkuuksista sekä talon viljelijältä (lampuodilta) perittävän vuokran suuruudesta.

Irtisanominen ja häätö 1655–56

1650-luvulla Creutz ryhtyi perustamaan lahjoitusmaalleen Sippolan kylään säteriä eli asumakartanoa. Tätä varten Creutzin täytyi hankkia itselleen lahjoitustalojen sukuoikeuksia, jotta hän voisi sitten irtisanoa taloista niiden vuokramiehiksi muuttuneet isännät. Ensimmäisenä irtisanottiin talostaan Tapani Matinpoika, joka autiotilan viljelykseen ottajana kiistatta oli vailla sukuoikeutta. V:n 1655 maakirjaan Tapani Matinpojan talo on merkitty säterin alla olevaksi (Vnder Sätterij).

Tapani ryhtyi kuitenkin vastustamaan irtisanomista. Vehkalahden talvikäräjissä 1656 häntä käskettiin ottaa noudattaakseen hovioikeuden vahvistama häätökäskey. Häätöä toimeenpanemaan tullutta kruununvoutia vastaan Tapani oli vaimonsa *Kaarina Matintyttären* kanssa noussut kirvein, puukoin ja seipäin (ks. KIRSTI HELLGREN, *Sippolan historia* (1957), ss. 186–187).

Tapani mainitaan vielä v:n 1658 henkikirjassa Sippolassa poikiensa *Markku* ja *Simo Tapaninpoikien* kanssa, mutta seuraavan vuoden henkikirjaan on merkitty: ”Tapani Matinpoika väkineen karannut” (Staffan Madzsson medh sit folck förrymbdhe).

Variksen autiotilalle Viialaan 1660

Naapurikylässä Viialassa oli v:sta 1654 lähtien ollut autiona 1/6 veron rakuunatila, jota viimeksi oli viljellyt muuan *Heikki Matinpoika Varis*. Syyskäräjissä 28/8 1660 kihlakunnanoikeus antoi talon viljelykseen ottajalle, Tapani Matinpojalle todistuksen takuumiesten sitoumuksista ja talon kunnosta:

”Annettiin *Viialan Tapani Matinpojalle* (Staffan Matzson i Wijala) todistus Viialan kylässä sijaitsevaan 1/6 veron autiotaloon. Ja nämä ovat hänen takuumiehensä: *Sippulan Juho Eerikinpoika*, *Kelkan Tuomas Nuutinpoika* ja *Mämmälän Jaakko Paavonpoika*. Tämän ohessa vakuutettiin talon olevan tyystin rappiolla (aldeeles förfallit).”

Takuumies Juho Eerikinpoika oli Sippolan Sipun ratsutilan edesmenneen isännän Erik Markunpojan poika, Jaakko Paavonpoika taas Eerikin veljen Paavo Markunpoika Sipun poika, joka 1642 oli ottanut viljelykseen autiotilan Mämmälästä.

Kihlakunnanoikeuden todistuksen nojalla maaherra myönsi uudelle isännälle sijoituskirjan ja kolme vapaavuotta. Talon tultua verolle 1664 se merkittiin verokirjoihin Tapani Matinpojan pojan *Markku Tapaninpojan* nimiin. Talon puolesta suoritti palvelusta pojanpoika *Antti Markunpoika* eversti Berndt Tauben rakuunarykmentissä ja komentajan omassa komppaniassa.

Vehkalahden raastuvassa 1662

Vehkalahden kaupungin raastuvanoikeuden istunnossa 20/5 1662 *Tuomas Ristonpoika Husulan* kylästä ajoi kannetta kaupungin porvaria *Simo Kurittua* vastaan, jolle Tuomas oli maksanut 8 taalaria kuparirahaa erään *Viialan* kylästä kotoisin olevan talollisen *Tapani Sipun* puolesta (på een Bondes wägna ifrån Wijala by Staffan Sippu).

Tapani oli ollut porvarille velkaa ja oli pyytänyt sen vuoksi Tuomasta luovuttamaan suoraan porvarille ne 8 taalaria, joista Tapani oli sopinut myyvänsä Tuomalle puoli nautaa. Tuomas ei kuitenkaan ollut saanut puolta nautansa, vaan Tapani olikin myynyt sen toiselle. Tuomas vaati nyt porvarilta rahojaan takaisin.

Oikeus päätti, että Tapanin velkoja, porvari Simo Kurittu pitääköön rahat, ja Tuomas yrittäköön hakea saamistaan Tapanilta miten parhaiten voi.

Tapolan rustholli 1681

Tapani Matinpojan pojanpoikien *Antti* ja *Tuomas Markunpoikien* aikana 1681 Viialan Variksen 1/6 veron talosta muodostettiin rustholli eli vakituinen ratsutila ja siihen yhdistettiin samassa kylässä sijaitseva 1/8 veron talo. Näin muodostui Viialan kylän maakirjatalo N:o 9, veroltaan $1/6 + 1/8 = 7/24$ kokoveroa ja mantaalia.

Talon uusi nimi *Tapola* ilmestyy asiakirjoihin 1700-luvun alkupuolella. Nimi esiintyy ainakin v:n 1735 syyskäräjän pöytäkirjassa (Tapoila) ja v:n 1737 henkikirjassa ja kymmenysluettelossa (Tapola). Nimi johtunee talon isännän Tapani Matinpojan ristimänimestä: Staffan/Stefan-nimen suomenkielisiin muotoihin kuuluvat mm. Tapani, Tahvana, Tahvo, Teppo ja *Tapo*.

Tapola-suvun ja sen Metsen sukuhaaran myöhemmistä vaiheista kerrotaan enemmän ERKKI SALOMAA:n kirjassa *Tapola-Metsen suvun sukututkimus* (1998).